

Małgorzata Surmacz
Wydział Historii i Archeologii UMCS
kierunek: Historia
nr albumu: 1340949

Uczniowie gimnazjów męskich w Lublinie w walkach o niepodległość Polski w okresie I wojny światowej oraz wojny polsko-bolszewickiej w latach 1914-1921. Portret zbiorowy

Students of Male Secondary Schools in Lublin in fighting for Poland's Independence during the Second World War and the Polish-Soviet War in 1914-1921: a Group Profile

Rozprawa poświęcona została dziejom wychowanków lubelskich męskich szkół średnich, uczestników walk o niepodległość i granice państwa polskiego z lat 1914–1921. Byli oni przedstawicielami pokolenia urodzonego pod zaborem rosyjskim oraz wychowanego w tradycji dziewiętnastowiecznych powstań narodowych. Uczęszczali do pierwszych w Lublinie prywatnych placówek edukacyjnych z wykładowym językiem polskim. Należeli także do powstających w mieście tajnych drużyn skautowych oraz innych paramilitarnych organizacji młodzieżowych. Buntowali się przeciw zastanej rzeczywistości i zniewoleniu kraju. Młodość spędzili walcząc w Legionach Polskich oraz w szeregach odradzającego się Wojska Polskiego. Wielu z nich zginęło na froncie. Niektórzy zmarli w szpitalach od odniesionych w walkach ciężkich ran lub w skutek chorób, na które zapadali w obozach jenieckich. Najmłodszy chłopcy, którzy pozostali w mieście nad Bystrzycą utworzyli Wojskową Kadre Szkolną oraz zostali członkami Harcerskiego Batalionu Wartowniczego. Pełnili różne pomocnicze funkcje, będąc do dyspozycji władz cywilnych i wojskowych.

Przeżycia z czasów I wojny światowej oraz wojen polsko-ukraińskiej i polsko-bolszewickiej uformowały nową generację. Po ustaniu działań militarnych młodzi żołnierze dokończyli przerwana edukację. Będąc przedstawicielami różnych zawodów, podjęli wysiłek odbudowy kraju. Jako dorośli ludzie stali się uczestnikami kolejnego światowego konfliktu zbrojnego. Po zakończeniu II wojny światowej próbowano wymazać pamięć o ich pokoleniu z dyskursu historycznego. Przetrwiała ona jednak

w pamięci przeszłości, której depozytariuszami byli sami członkowie formacji oraz ich krewni.

Jednostkowe życiorysy złożyły się na obraz pokolenia, którego wspólnym doświadczeniem była wojna, a integrującym czynnikiem pozostawały wspólne ideały. W nawiązaniu do funkcjonującego w kulturze polskiej określenia „kolumbowie rocznik 1920” odnoszącego się do młodych uczestników II wojny światowej, generację ukształtowaną poprzez wydarzenia z 1914 roku i ich następstwa, można metaforycznie określić „pokoleniem prekolumbów”.

The doctoral dissertation analyses the history of students from male secondary schools in Lublin, participants in the fight for independence and borders of Poland in 1914–1921. They were the representatives of the generation born in the areas annexed by Russia and brought up in the tradition of the nineteenth century national uprisings. They attended to the first private educational institutions in Lublin with classes run in Polish. They also belonged to secret scout teams and other paramilitary youth organizations established in the city. They rebelled against the existing reality and the country's enslavement. They spent their youth fighting in the Polish Legions (Legiony Polskie) and in the ranks of the reviving Polish Army (Wojsko Polskie). Many of them were killed on the front line. Some of them died in hospitals as a result of severe injuries sustained in the battles and diseases developed in the prisoners of war camps. The youngest boys who remained in the city by Bystrzyca River founded the Military School Staff (Wojskowa Kadra Szkolna) and became members of the Scout Guarding Battalion (Harcerski Batalion Wartowniczy). They held many auxiliary functions, being at the disposal of the civic and military authorities.

The experiences from the First World War and the Polish-Ukrainian and Polish-Soviet Wars shaped the new generation. After the military activities had ceased, the young soldiers finished their interrupted education. As the representatives of various occupations, they took on the effort of rebuilding the country. As adults, they became participants in another global armed conflict. After the Second World War, attempts were made to erase the memory of their generation from historical discourse. However, it survived in the past memory, whose depositaries were members of formations themselves and their relatives.

Individual biographies made up the image of the generation whose common experience was war, and whose common ideals were an integrating factor. With reference to the term 'Columbuses of 1920', which functions in the Polish culture and designates the young participants of the Second World War, the generation shaped by the events from 1914 and their consequences can be metaphorically described as the 'pre-Columbuses generation'.

Słowa kluczowe: I wojna światowa, wojna polsko-bolszewicka, uczniowie-żołnierze, Legiony Polskie, Wojsko Polskie, harcerstwo, oświata lubelska, pamięć przeszłości

Keywords: First World War, Polish-Soviet War, student-soldiers, Polish Legions, Polish Army, scouting, Lublin education, memory of the past

Margareta Surman
21.07.2023 r.